

БІЛИК Надія

доцент, кандидат історичних наук,
доцент кафедри інформаційної та
соціокультурної діяльності
Західноукраїнського національного
університету,
м. Тернопіль,
(nadia-biluk@ukr.net)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3166-7433>
Researcher ID: 3699-2017

УГРИН Аліна

*магістр інформаційної, бібліотечної
та архівної справи*
(linyska999@ukr.net)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4035-4124>

**ІОАНН ГЕОРГІЙ ПІНЗЕЛЬ У СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ
ПРОСТОРИ УКРАЇНИ**

Іоанн Георгій Пінзель (?–1761) сформувався як особистість і митець у Галичині в період домінування художнього стилю бароко. Біографія одного з найталановитіших скульпторів XVIII ст. пов'язана з містом Бучач, що на Тернопільщині. Його творча спадщина репрезентує тісний зв'язок західноукраїнських земель із європейською культурою. Донині збереглися чисельні твори майстра, створені ним для християнських храмів Галичини. Скульптури І. Г. Пінзеля відобразили новий феномен пластики як синтезу європейських художніх традицій бароко з особливостями місцевої різьби, їм притаманні глибокий психологізм образів та яскрава експресивна форма втілення авторського задуму. Майже всі вцілілі твори І. Г. Пінзеля зібрані до

державних музеїв Західної України. Донедавна творча спадщина майстра була відома лише у вузьких професійних колах. Сьогодні постать митця, якого називають «галицьким Мікеланджело», потребує належної уваги та визнання в Україні. Мета дослідження – дослідити постать Іоанна Георгія Пінзеля в соціокультурному просторі України, проаналізувати основні напрями популяризації імені та творчої спадщини скульптора в XXI ст. Методологія дослідження ґрунтується на комплексному застосуванні загальнонаукових методів, в тому числі аналізу та синтезу, та історичних методів, зокрема історико-порівняльного, історико-типологічного та історико-системного. Наукова новизна отриманих результатів відображається як в самій постановці проблеми, так і у комплексному підході до її вирішення, робота є дослідженням популяризації творчої спадщини І. Г. Пінзеля в Україні. Постать І. Г. Пінзеля відіграє вагомий роль у соціокультурному просторі України. Популяризації імені та творчості скульптора сприяли державні та громадські ініціативи: проведення «Року Іоанна Георгія Пінзеля» у 2007 році, організація фестивалю «Дні Пінзеля у Бучачі», знімання фільмів, видання наукових розвідок, мистецьких альбомів, художніх творів, присвячених І. Г. Пінзелю. Чисельні заходи проекту «Під зорею Пінзеля» підвищили обізнаність про вагомий внесок творчої спадщини І. Г. Пінзеля в культурне різноманіття Галичини та міжкультурний діалог із Західною Європою, сприяли розвитку культурної дипломатії в XXI ст.

Ключові слова: Іоанн Георгій Пінзель, скульптор, соціокультурний простір, Україна.

JOHN GEORGE PINZEL IN THE SOCIOCULTURAL SPACE OF UKRAINE

John George Pinzel (?–1761) was formed as a person and artist in Galicia during the period of domination of the Baroque artistic style. Biography of one of the most talented sculptors of the 18th century is associated with the city of Buchach in Ternopil region. His creative legacy represents the close connection of Western Ukrainian lands with European culture. Numerous works of the master, created by him for the Christian churches of Galicia, have been preserved to this day. J.G. Pinzel's sculptures reflected a new phenomenon of the plastic arts as a synthesis of European Baroque artistic traditions with the peculiarities of local carving; they are characterized by a deep psychology of images and a bright expressive form of embodiment of the author's idea. Almost all the surviving works of J.G. Pinzel are collected in the state museums of Western Ukraine. Until recently, the creative heritage of the master was known only in narrow professional circles. Today, the figure of the artist, who is called «Galician Michelangelo», needs proper attention and recognition in Ukraine. The goal of the research is to investigate the figure of John George Pinzel in the sociocultural space of Ukraine, to analyze the main directions of popularization of the name and creative heritage of the sculptor in the XXI century. The research methodology of the research is based on the integrated application of general scientific methods, such as analysis, synthesis, and historical

ones: historical-comparative, historical-typological and historical-systematic. The scientific novelty of the obtained results is reflected both in the very formulation of the problem and in a comprehensive approach to its solution, the paper is a research of the popularization of the creative heritage of I. G. Pinzel in Ukraine. Conclusions. The personality of I. G. Pinzel plays an important role in the social and cultural space of Ukraine. State and public initiatives contributed to the popularization of the sculptor's name and work: such events as the «Year of John George Pinzel» in 2007 and the festival «Days of Pinzel in Buchach», as well as films, scientific research publications, art albums and works of art dedicated to J. G. Pinzel. Numerous activities of the project «Under the Star of Pinzel» raised awareness of the significant contribution of the creative heritage of J. G. Pinzel in the cultural diversity of Galicia and intercultural dialogue with Western Europe, and contributed to the development of cultural diplomacy in the 21st century.

Keywords: John George Pinzel, sculptor, sociocultural space, Ukraine.

Постановка проблеми. Іоанн Георгій Пінзель (?–1761) сформувався як особистість і митець у Галичині в період домінування художнього стилю бароко. Біографія одного з найталановитіших скульпторів XVIII ст. пов'язана з містом Бучач, що на Тернопільщині. Його творча спадщина репрезентує тісний зв'язок західноукраїнських земель із європейською культурою. Донині збереглися чисельні твори майстра, створені ним для християнських храмів Галичини. Скульптури І. Г. Пінзеля відобразили новий феномен пластики як синтезу європейських художніх традицій бароко з особливостями місцевої різьби, їм притаманні глибокий психологізм образів та яскрава експресивна форма втілення авторського задуму. Майже всі вцілілі твори І. Г. Пінзеля зібрані до державних музеїв Західної України. Донедавна творча спадщина майстра була відома лише у вузьких професійних колах. Сьогодні постать митця, якого називають «галицьким Мікеланджело», потребує належної уваги та визнання в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд літератури дає підстави стверджувати, що значна увага вчених приділена творчій спадщині Іоанна Георгія Пінзеля. Доробку скульптора окремі дослідження присвятили мистецтвознавці Б. Возницький [2], Т. Возняк [3; 4], Д. Крвавич [9], В. Стецько [12; 13] та ін. Однак, постать І. Г. Пінзеля не знайшла належного висвітлення в історичній науці. Поза колом зацікавлень учених залишилась проблема

репрезентації митця в соціокультурному просторі України. Актуальність дослідження окресленої теми не заперечують публікації авторів [1; 15].

Мета статті. Застосувавши системний підхід, дослідити постать Іоанна Георгія Пінзеля в соціокультурному просторі України, проаналізувати основні напрями популяризації імені та творчої спадщини скульптора в ХХІ ст.

Виклад основного матеріалу. Після проголошення незалежності України виникла необхідність виокремити країну з пострадянського простору, зокрема, постало питання створення унікального бренду, за яким її будуть ідентифікувати та який би включав не лише українську вишиванку, а й інші культурні маркери.

Для соціокультурного простору України в ХХІ ст. знаковою стала постать Іоанна Георгія Пінзеля. В останні роки відбулися музейні заходи, присвячені збереженню творчої спадщини митця: відкрито Музей «Івана Георгія Пінзеля» у Львові, створено виставкову «Залу Іоанна Георгія Пінзеля» в Тернопільському обласному краєзнавчому музеї, відбулися виставки скульптури І. Г. Пінзеля у музеях Західної Європи (паризькому Луврі та комплексі-палаці Бельведер у Відні). Однак, сьогодні замало відкрити музей чи виставку творів майстра, оскільки є ймовірність, що митець залишиться відомим фахівцям або нечисленним відвідувачам. Як слушно зазначив Т. Возняк: «Пінзель потребував промоції» [3].

У результаті співпраці державних інституцій і громадськості Галичини було ініційовано 2007 рік проголосити «Роком Іоанна Георгія Пінзеля». У грудні 2006 р. план проєкту затвердили обласні ради Львівської, Івано-Франківської та Тернопільської областей, очільники міських рад Львова, Тернополя й Івано-Франківська. 23 грудня у Музеї «Івана Георгія Пінзеля» у Львові голова Львівської обласної ради М. Сенік, голова Івано-Франківської обласної ради І. Олійник, заступник голови Тернопільської обласної ради М. Білик, міський голова Львова А. Садовий, секретар Івано-Франківської міської ради В. Бойчук та міський голова Тернополя Р. Заставний підписали Декларацію про намір проголосити 2007 рік «Роком Іоанна Георгія Пінзеля» у

Галичині [7]. Урочиста церемонія відкриття проєкту «Рік Іоанна Георгія Пінзеля» відбулася в палаці Потоцьких у Львові.

До організації культурного заходу долучилися: редактор Незалежного культурологічного часопису «І» Т. Возняк, співробітник Тернопільського обласного краєзнавчого музею В. Стецько, директор Івано-Франківського обласного художнього музею М. Дейнега. В результаті їх співпраці з директором Львівської галереї мистецтв Б. Возницьким упродовж 2007 р. було проведено виставки творів І. Г. Пінзеля в Україні [1]. До заходу монетний двір Національного банку України видав срібну ювілейну монету номіналом у 5 гривень, «Укрпошта» випустила дві марки. Також було опубліковано наукові розвідки, видано мистецькі альбоми та літературні твори про «галицького Мікеланджело».

Вагомим внеском у популяризацію творчої спадщини І. Г. Пінзеля став доробок Віри Стецько. У Тернополі вийшла друком науково-популярна праця «Пінзель і Тернопільщина» (2007), на сторінках якої мистецтвознавець дослідила внесок І. Г. Пінзеля у створення Бучача як «міста-музею архітектурних пам'яток та скульптурних шедеврів» [13, с. 5], проаналізувала скульптури майстра для бучацької ратуші, парафіяльного костелу Успіння Богородиці, церкви Покрови Пресвятої Богородиці, придорожні статуї Богоматері та Яна Непомука тощо.

За участі Тараса Возняка було реалізовано спільний проєкт Незалежного культурологічного журналу «І» та видавництва «Грані-Т» (Київ): впорядковано до друку мистецький альбом «Іоанн Георг Пінзель. Скульптура. Перетворення» (2007), у якому показано творчість митця в історичному та культурному контексті. Як наголосив Т. Возняк, «концепція альбому полягала у тому, щоб через Пінзеля та тексти його сучасників показати шлях Людини – від народження (путті), через життя (Син Людський), страсті (Розп'яття), а потім Вознесіння (Ангели). Тексти обиралися різних пізньобарокових авторів – від поета Івана Величковського до Сведенборга» [3]. Редактором видання виступила мистецтвознавець Д. Клочко, а передмову написав Б. Возницький.

Альбом містив понад сто сторінок репродукцій, які репрезентують 34 роботи скульптора; статтю Т. Возняка «Життєпис та інтелектуальна біографія Майстра Пінзеля» [4] та хронологію епохи митця.

Мистецьке видання «Іоанн Георг Пінзель. Скульптура. Перетворення» було представлено у травні 2007 р. на 52-му Варшавському книжковому ярмарку, де воно отримало нагороду в номінації «Альбом року». У музеї І. Г. Пінзеля у Львові під час презентації книги було влаштовано театралізоване музичне дійство; водночас у рамках проєкту «Рік Іоанна Георгія Пінзеля» реалізовано концепцію «вечірнього музею», проведено лекції та концерти [3].

Для промоції імені І. Г. Пінзеля видавництво «Грані-Т» видало роман В. Єшкілева «Втеча майстра Пінзеля» (2007) та історико-містичний детектив Є. Кононенко «Жертва забутого майстра» (2007) [3]. Під час презентації твору Є. Кононенко розповіла про дві причини, що зумовили звернення до постаті І. Г. Пінзеля: 1) таємниці в біографії скульптора; 2) твори митця, в яких поєднане «божественне та демонічне, що на той час (XVIII століття) було небаченим» [5]. Авторці вдалося зобразити загадковий світ І. Г. Пінзеля. «Варто зазначити, що у багатьох моментах значно проникливіше, ніж у схожому за жанром романі Дена Брауна «Код да Вінчі». Вона відтворила бурхливу атмосферу, повну таємниць і несподіванок. А також авантюрні пригоди, в основі яких – пошук спадщини таємничого майстра» [5].

Про значущість культурного проєкту 2007 року Т. Возняк зазначив: «Якщо на початку промоційної кампанії про Пінзеля у Львові знало 3 % реципієнтів, то на кінець року вже 17 %» [3]. Таким чином, репрезентація постаті І. Г. Пінзеля в соціокультурному просторі через регіональні виставки, видання мистецьких альбомів, наукових студій і художніх творів сприяла перетворенню імені скульптора І. Г. Пінзеля на бренд не лише Галичини, а й України.

Завдяки філантропічній ініціативі українського підприємництва став успішним культурно-мистецький проєкт «Під зорею Пінзеля», мета якого – проведення заходів, спрямованих на популяризацію творчості скульптора. За фінансової підтримки Тараса й Ірини Демкур було видано мистецький альбом

«Таїна Пінзеля» (2012), впорядкований В. Стецько. Це перше повне зібрання творів скульптора, атрибутованих в Україні на основі архівних документів і стилістичних порівнянь. У книзі представлено 55 зразків дерев'яної та кам'яної пластики І. Г. Пінзеля, які нині зберігаються не лише в музеях, а й виставлені у храмах Галичини, для яких скульптор створював свої шедеври. Репродукції К. Сачека передають найхарактерніші ракурси експресивних скульптур майстра; на обкладинці поміщено одну з кращих робіт І. Г. Пінзеля – «Святий Вікентій а Пауло», що походить з костелу Успіння Пресвятої Богородиці в Бучачі. У виданні поміщено мапу трьох областей Західної України з позначками місць, де можна побачити роботи скульптора. Завершує видання каталог 55 творів І. Г. Пінзеля з музейних збірок і храмів Галичини. Альбом виданий українською й англійською мовами [15].

Упродовж 2012–2014 рр. відбулися презентації мистецького альбому «Таїна Пінзеля» в Україні та закордоном. Було проведено понад 60 заходів, більше ніж 700 альбомів роздано Т. Демкурою для бібліотек, шкіл і вишів. Книга про творчість скульптура була представлена під час виставки «Іоанн Георгій Пінзель. Барокова скульптура України середини XVIII століття» (листопад 2012 р. – лютий 2013 р.) у Луврі, також була репрезентована в Українському культурному центрі в Парижі. Понад 100 альбомів меценат залишив у бібліотеці та архіві Лувру [16].

16 вересня 2017 р. у рамках 24-го Форуму видавців у м. Львові у залах Палацу Потоцьких Львівської національної галереї мистецтв ім. Б. Возницького відбулась презентація другого видання мистецького альбому В. Стецько «Таїна Пінзеля» з «широкою програмою заходів» [16]. Щоб привернути увагу до постаті митця, співавтор проєкту, дизайнерка Івона Лобан підготувала авторську колекцію жіночого одягу «Пінзель. Львів. Бароко». Як зазначила мисткиня, «кожна річ з колекції переносить нас у час, коли шедеври створювалися роками. Вишиті янголи, які ніби зійшли зі скульптур Пінзеля, прикрашають одяг і влучно влилися у весь ансамбль, створений у пастельних тонах» [8, с. 21]. Дефіле моделей відбулося під музику в стилі бароко, що

сприяло створенню святкової атмосфери. Захід відвідав міністр культури України Євген Нищук.

Проект «Під зорею Пінзеля» був продовжений у 2017 р. у рамках презентацій в обласних центрах України. Філантропічна ініціатива родини Демкур була представлена на Міжнародному форумі креативних індустрій «Україна – світу» (Дніпро, 22 листопада 2017 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Культурна дипломатія: стратегії, моделі, напрями» (Київ, 24 листопада 2017 р.), Міжнародній конференції шоу-кейс «Культурні відносини України та ЄС: перші досягнення» у (Київ, 14 грудня 2017 р.), у Львівському національному університеті ім. І. Франка [16] тощо.

14 квітня 2018 р. у Національному Палаці Мафра в Лісабоні пройшов мистецький вечір «Під зорею Пінзеля. Барокове мистецтво і строї епохи», організований «Благодійним фондом родини Демкур» за підтримки Управління публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України, Посольства України в Португальській Республіці. На заході відбулась презентація альбому «Таїна Пінзеля» та перегляд документального фільму «Таїна Пінзеля. Від Бучача до Лувру» [16].

Один з напрямів проекту «Під Зорею Пінзеля» передбачає відновлення знищеного за радянської влади парафіяльного костелу Всіх Святих у с. Годовиця, що на Львівщині. Йдеться про перекриття споруди скляним дахом, щоб у майбутньому повернути скульптури І. Г. Пінзеля до храму; також можливий варіант реалізації ідеї відтворення 3D-копій робіт митця у соборі. Дизайнерка І. Лобан організувала фотографування моделей в колекції одягу «Пінзель. Львів. Бароко» біля унікальної споруди. Про мету заходу вона зазначила: «Своєю колекцією одягу хочу привернути увагу можновладців, суспільства, небайдужих громадян і меценатів до цієї будівлі, яка доживає свої останні місяці і навряд чи переживе цю зиму. Хочу популяризувати ім'я талановитого галицького скульптора І. Г. Пінзеля, роботам якого немає аналогів у світі та чії роботи прикрашали цей неймовірний храм. Кожен, хто

працював зі мною над цим проектом, не залишився байдужим до історії храму та його творців» [8, с. 21].

Світлини колекції одягу «Пінзель. Львів. Бароко» були надруковані у багатьох виданнях України, про проєкт розповідали на радіо й телебаченні. Ідею популяризації галицького генія підтримав жіночий фестиваль «Аніма»: на відкритті заходу організатори та ведучі були вбрані в костюми з колекції І. Лобан [10].

Восени 2018 р. розпочався один з напрямів проєкту «Під Зорею Пінзеля», що передбачав створення 3D-копій робіт митця. Завдяки співпраці з Українським культурним фондом у жовтні було розпочато сканування скульптур І. Г. Пінзеля в Тернопільському обласному краєзнавчому музеї для створення віртуальної експозиції робіт майстра в майбутньому. Другим напрямом проєкту стала популяризація культурної спадщини Тернопільщини на сході України за підтримки Українського культурного фонду. Всі заходи репрезентували на сторінці «Під Зорею Пінзеля» в соціальній мережі Facebook [11].

Регіональний проєкт «Дні Пінзеля в Бучачі» у 2016 р. став спробою показати топографічний і культурний контекст Бучача, в умовах якого творив видатний скульптор І. Г. Пінзель. До участі в заході було запрошено всіх, хто цікавився творчою спадщиною митця. Про основні події інформували на сторінці проєкту в соціальній мережі Facebook [6]. Під час проведення фестивалю було відкрито доступ до всіх архітектурних пам'яток і музеїв міста, створено спеціальні екскурсійні автобусні тури в село Рукомиш, де в місцевому храмі зберігається скульптура Св. Онуфрія.

У 2018 р. «Дні Пінзеля в Бучачі» проходили впродовж 1–3 червня. Під час відкриття академії в костелі Успіння Богородиці відбулися презентація мистецького альбому «Таїна Пінзеля», покази документального фільму «Таїна Пінзеля – від Бучача до Лувру» та відеоролику з костелу Всіх Святих у с. Годовиця, концерт камерного ансамблю Хмельницької філармонії та

заслуженої артистки України Фатіми Чергіндзії. В Арт-дворі Бучача пройшов показ колекції одягу І. Лобан «Пінзель. Львів. Бароко» [6].

2 червня було відкрито виставку картин художників зі Львова та Тернополя, присвячену інтерпретації спадщини І. Г. Пінзеля. Львівські дослідники розповіли про генезу творчості митця (лекція О. Рибчинського «Ранні скульптури Пінзеля») та майбутнє його творів (лекція Л. Кукіля та В. Завалія «Перспективи відновлення скульптур на ратуші»). Менеджерка культури М. Максимяк провела нічну мандрівку Бучачем на тему «Темні сторінки життя Пінзеля», ця екскурсія охопила визначні архітектурні пам'ятки міста. Як зазначено на сторінці проєкту «Дні Пінзеля в Бучачі» в соціальній мережі Facebook, захід відвідало понад 60 людей [6].

3 червня в рамках фестивалю відбулися літературні читання, квест «Скарб Пінзеля» та концерт духового оркестру Івано-Франківського музичного училища ім. Д. Січинського. Під час святкування було влаштовано світлове шоу на старовинній міській ратуші. Ця споруда була обрана центром культурно-мистецького заходу не випадково: організатори хотіли привернути увагу до унікальної архітектурної пам'ятки та незадовільного стану вцілілих кам'яних скульптур І. Г. Пінзеля.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Постать І. Г. Пінзеля відіграє вагомий роль у соціокультурному просторі України. Популяризації імені та творчості скульптора сприяли державні та громадські ініціативи: проведення «Року Іоанна Георгія Пінзеля» у 2007 році, організація фестивалю «Дні Пінзеля у Бучачі», знімання фільмів, видання наукових розвідок, мистецьких альбомів, художніх творів, присвячених І. Г. Пінзелю. Чисельні заходи проєкту «Під зорею Пінзеля» підвищили обізнаність про вагомий внесок творчої спадщини І. Г. Пінзеля в культурне різноманіття Галичини та міжкультурний діалог із Західною Європою, сприяли розвитку культурної дипломатії в XXI ст.

Список використаних джерел і літератури

1. Білик Н., Угрин А. Збереження творчої спадщини Іоанна Георгія Пінзеля в музеях Тернополя. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Мистецтвознавство*. Тернопіль, 2019. № 2 (вип. 41). С. 163–169.

2. Возницький Б. Микола Потоцький староста Канівський та його митці архітектор Бернард Меретин і сницар Іоанн Георгій Пінзель. Львів : Центр Європи, 2005. 160 с. ; іл.

3. Возняк Т. Брендування міста Пінзелем. URL: https://zaxid.net/statti_tag50974/ (дата звернення: 12.10.2021).

4. Возняк Т. Життєпис та інтелектуальна біографія Майстра Пінзеля. *Іоанн Георг Пінзель. Скульптура. Перетворення* : альбом. К. : Грані-Т, 2007. С. 7–14.

5. Гулій Г. Євгенія Кононенко презентувала історико-містичний роман. URL: <https://www.unian.ua/culture/39539-evgeniya-kononenko-prezentovala-istoriko-mistichniy-roman.html> (дата звернення: 12.10.2021).

6. Дні Пінзеля. URL: <https://www.facebook.com/DaysPinzel/> (дата звернення: 12.10.2021).

7. Єгорова І. Проголошено Рік Пінзеля! URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/panorama-dnya/skulptor-rivnya-mikelandzhelo-stav-simvolom-obiednannya-dlya-galichini> (дата звернення: 12.10.2021).

8. Килинович М. Івона Лобан. «Пінзель. Бароко. Львів». *Вишивка*. 2018. С. 20–21.

9. Крвавич Д. Скульптор Пінзель – феномен мистецтва XVIII ст. *Українська скульптура періоду бароко. Записки НТШ. Праці Комісії образотворчого та ужиткового мистецтва*. Львів. 1998, Т. 236. С. 135–145.

10. Кришталева О. Івона Лобан та Пінзель. Львів. Бароко. URL: https://korali.info/cikavi-lyudi/ivona-loban-ta-pinzel_-lviv_-baroko.html (дата звернення: 12.10.2021).

11. Під зорею Пінзеля. URL: <https://www.facebook.com/underthepinzelstar/> (дата звернення: 12.10.2021).

12. Стецько В. Відображення творчості Іоанна Георгія Пінзеля у збірці Тернопільського обласного краєзнавчого музею. *Збірник праць : том 8. Музеї Тернопільщини*. Тернопіль : ТЗОВ «Терно-граф», 2013. С. 475–495.

13. Стецько В. Пінзель і Тернопільщина. Тернопіль : Підручники і посібники, 2007. 48 с.

14. Таїна Пінзеля : альбом / упоряд. та передм. Віри Стецько. К. : Майстер книг, 2012. 168 с.

15. Угрин А. Проект «Під зорею Пінзеля» як філантропічна ініціатива українського підприємництва. *Актуальні проблеми вітчизняної економіки, підприємництва та управління на сучасному етапі* : м-ли III Міжнар. наук.-практ. конф. студентів та молодих вчених [м. Тернопіль, ТНЕУ, 15 листопада 2018 р.]. Тернопіль, 2018. С. 150–152.

16. Чайківська Я. Тарас Демкура: «Бізнес має бути соціально відповідальним». URL: <https://www.tenews.org.ua/post/view/1520691201-taras-demkura-biznes-mae-but-socialno-vidpovidalnim> (дата звернення: 12.10.2020).

References

1. Bilyk N., Uhryn A. (2019. № 2 (vyp. 41)). Zberezhennia tvorchoi spadshchyny Ioanna Heorhiia Pinzelia v muzeiakh Ternopolia [Preservation of I. G. Pinzel's creative heritage in the museums of Ternopil]. *Naukovi zapysky*

Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Serii : Mystetstvoznavstvo. Ternopil, P. 163–169. [in Ukrainian].

2. Voznytskyi B. (2005). Mykola Pototskyi starosta Kanivskyi ta yoho myttsi arkhitektor Bernard Meretyn i snytsar Ioan Heorhii Pinzel [Mykola Pototsky, the elder Kanivsky and his artists, architect Bernard Meretin and dreamer John Georg Pinzel], Lviv: Tsentr Yevropy. 160 p. [in Ukrainian].

3. Vozniak T. Brenduvannia mista Pinzelem [Branding of the city by Pinzel]. URL: https://zaxid.net/statti_tag50974/ [in Ukrainian].

4. Vozniak T. (2007). Zhyttiepys ta intelektualna biohrafiiia Maistra Pinzelia [Master Pinzel's biography and intellectual biography]. *Ioann Heorh Pinzel. Skulptura. Peretvorennia : albom* [John Georg Pinzel. Sculpture. Convert: album], Kyiv: Hrani-T. P. 7–14. [in Ukrainian].

5. Hulii H. Yevheniia Kononenko prezentovala istoryko-mistychnyi roman [Eugenia Kononenko presented a historical and mystical novel]. URL: <https://www.unian.ua/culture/39539-evgeniya-kononenko-prezentovala-istoriko-mistichniy-roman.html> [in Ukrainian].

6. Dni Pinzelia [Days of Pinzel]. URL: <https://www.facebook.com/DaysPinzel/> [in Ukrainian].

7. Yehorova I. Proholosheno Rik Pinzelia! [The Year of the Pinzel has been proclaimed!] URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/panorama-dnya/skulptor-rivnyamikelandzhelo-stav-simvolom-obiednannya-dlya-galichini> [in Ukrainian].

8. Kylynovych M. (2018). Ivona Loban. «Pinzel. Baroko. Lviv» [Ivona Loban. «Pinzel. Baroko. Lviv»]. *Vyshyvka*. P. 20–21. [in Ukrainian].

9. Krvavych D. (1998. Vol. 236). Skulptor Pinzel – fenomen mystetstva XVIII st. [Sculptor Pinsel – a phenomenon of art of the XVIII century]. *Ukrainska skulptura periodu baroko. Zapysky NTS. Pratsi Komisii obrazotvorchoho ta uzhytkovoho mystetstva*. Lviv. P. 135–145. [in Ukrainian].

11. Kryshchaleva O. Ivona Loban ta Pinzel. Lviv. Baroko [Ivona Loban and Pinzel. Lviv. Baroko]. URL: https://korali.info/cikavi-lyudi/ivona-loban-ta-pinzel_-lviv_-baroko.html [in Ukrainian].

12. Pid zoreiu Pinzelia [Under the Star of Pinzel]. URL: <https://www.facebook.com/underthepinzelstar/> [in Ukrainian].

13. Stetsko V. (2013). Vidobrazhennia tvorchosti Ioanna Heohiia Pinzelia u zbirtsi Ternopilskoho oblasnoho kraieznavchoho muzeiu [Reflection of the work of John Georg Pinzel in the collection of Ternopil Regional Museum of Local Lore]. *Zbirnyk prats : tom 8. Muzei Ternopilshchyny*. Ternopil: TzOV «Terno-hraf». P. 475–495. [in Ukrainian].

14. Stetsko V. (2007). Pinzel i Ternopilshchyna [Pinzel and Ternopil region], Ternopil: Pidruchnyky i posibnyky. 48 p. [in Ukrainian].

15. (2012). Taina Pinzelia : albom / uporiad. ta peredm. V. Stetsko [Pinzel's Secret: Album / Order. and pre. V. Stetsko], Kyiv : Maister knyh. [in Ukrainian].

16. Uhryn A. (2007). Proekt «Pid zoreiu Pinzelia» yak filantropichna initsiatyva ukrainskoho pidpriumnytstva [The project «Under the Star of Pinzel» as a philanthropic initiative of Ukrainian entrepreneurship]. *Aktualni problemy vitchyznanoi ekonomiky, pidpriumnytstva ta upravlinnia na suchasnomu etapi : m-*

ly III Mizhnar. nauk.-prakt. konf. studentiv ta molodykh vchenykh [m. Ternopil, TNEU, 15 lystopada 2018 r.]. Ternopil. P. 150–152. [in Ukrainian].

17. Chaikivska Ya. Taras Demkura: «Biznes maie buty sotsialno vidpovidalnym» [Taras Demkura: «Business must be socially responsible»]. URL: <https://www.tenews.org.ua/post/view/1520691201-taras-demkura-biznes-mae-buti-socialno-vidpovidalnim> [in Ukrainian].

Рецензенти:

Кучер В.І., д.і.н., професор

Уткін О.І., д.і.н., професор

Надійшла до редакції 28.11.2021 р.